

بررسی و مطالعه تاثیر هنر - صنعت گردشگری بر رشد و توسعه اقتصادی در ایران و کشورهای OECD در سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳

زهرا عرب^{۱*}

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهش هنر، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه سمنان

(تاریخ دریافت مقاله: ۹۳۲/۴/۵، تاریخ پذیرش نهایی: ۹۳/۱۰/۲۷)

چکیده:

گردشگری به عنوان یکی از مصادیق هنر-صنعت در جهان بسیار مورد توجه است، زیرا از یک سو می تواند مستقیم یا غیر مستقیم بر صنعت یک کشور تاثیر بگذارد و از سوی دیگر عاملی است جهت پاسداشت و حفظ و ترویج هنر در آن کشور؛ همچنین از گردشگری به عنوان کاتالیزوری کارآمد برای بازسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها یاد شده که طی سال های اخیر برای رفع چالش های اقتصادی و اجتماعی کشورها که با کاهش فعالیت های تولیدی و صنعتی رخ داده است، گامی مثبت در جهت اشتغال نیروی انسانی و ایجاد فرصت های شغلی و افزایش درآمد خواهد بود.

هدف از این پژوهش بررسی رابطه هنر-صنعت گردشگری بر رشد و توسعه اقتصادی در ایران و کشورهای عضو OECD در سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ است. شاخص های توسعه اقتصادی مورد مطالعه در مطالعه حاضر شامل درآمد سرانه، توسعه انسانی و قدرت خرید، همچنین شاخص های جهانی پذیرفته شده در صنعت گردشگری شامل مخارج دولت در گردشگری، نام تجاری جهت جذب گردشگر و بهنگام بودن اطلاعات گردشگری می باشد که با استفاده از دستگاه معادلات ساختاری به مطالعه و تاثیر و رابطه شاخص های مربوطه پرداخته شده است. نتایج حاصل از مدل نشان می دهد که، صنعت گردشگری تاثیر منفی بر رشد اقتصادی و تاثیر آن در کشورهای انتخابی طی سال های مورد بررسی را داشته است و این اثر منفی ممکن است به دلیل پیامدهای منفی اقتصادی از قبیل افزایش قیمت کالا و خدمات در فصل گردشگری، بالا رفتن قیمت زمین و به طور کلی افزایش هزینه ی زندگی ساکنان به گردشگری باشد.

واژه های کلیدی:

گردشگری، توسعه اقتصادی، معادلات ساختاری، ایران، کشورهای OECD

مقدمه:

عوامل بسیاری در جذب گردشگران خارجی موثرند. این عوامل تاثیر مستقیم و یا غیر مستقیم بر شاخص های اقتصادی (و غیر اقتصادی) گردشگری دارند. شاخص های اقتصادی گردشگری شامل درآمد سالیانه حاصل از ورود گردشگران خارجی، سهم کشور از کل درآمد های حاصل از گردشگری خارجی در دنیا و غیره هستند. در طی شصت سال اخیر، صنعت گردشگری از رشد پیوسته ای برخوردار بوده است، به طوری که به یکی از بخش های اقتصادی با سرعت رشد بالا در جهان تبدیل شده است. در طی سال های ۱۹۵۰-۲۰۰۵ گردشگری بین المللی با نرخ رشد سالانه ۶/۵ درصد، از ۲۵ میلیون درآمد گردشگری در سال ۱۹۵۰ به ۸۰۶ میلیون در سال ۲۰۰۵ افزایش یافت. براساس پیش بینی های رسمی سازمان جهانی گردشگری تا سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران ورودی در سطح جهان به ۱/۵ میلیارد نفر خواهد رسید (سازمان جهانی گردشگری، ۲۰۰۶).

گردشگری سیستمی است که ارتباطات گسترده ای با توسعه ای اقتصادی دارد. از یک سو می توان تنها به شاخص های اقتصادی به عنوان منبع درآمد کشورها و از سوی دیگر معرفی گردشگری به عنوان بخشی از خدمات توجه کرد. امروزه صنعت گردشگری به اندازه ای در توسعه اقتصادی کشورها اهمیت دارد که اقتصاددانان آن را "صادرات نامرئی" نام نهاده اند و تبدیل به بازاری رقابتی بین کشورها شده است و این رقابت میان کشورها سبب افزایش گرایش به سمت تحقیقات در زمینه گردشگری می شود.

عوامل بسیاری بر جذب گردشگران خارجی موثرند. این عوامل می تواند تاثیر مستقیم و یا غیر مستقیم بر شاخص های اقتصادی آن منطقه بگذارد. شاخص های اقتصادی گردشگری شامل درآمد سالیانه حاصل از ورود گردشگران خارجی، سهم کشور از کل درآمد های حاصل از کل درآمد های حاصل از گردشگری خارجی در دنیا و غیره است. بنابراین گردشگری علاوه بر افزایش درآمد در یک کشور می تواند اشتغال مناسب را نیز در آنجا ایجاد نماید در نتیجه از مهمترین اهداف این پژوهش ها بررسی عوامل موثر بر جذب گردشگران خارجی می باشد.

آنچه در این پژوهش مد نظر است، بررسی میزان رابطه گردشگری بر رشد و توسعه اقتصادی است.

روش پژوهش:

الگوی نظری پژوهش

این پژوهش از نظر دسته بندی بر مبنای هدف، کاربردی و بر مبنای روش، در دسته ی پژوهش های همبستگی قرار دارد. هم چنین برای گردآوری اطلاعات و داده ها از اطلاعات بانک جهانی استفاده شده است؛ و از مدل یابی ساختاری، با استفاده از نرم افزار AMOS برای تجزیه و تحلیل فرضیه ها استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه کشورهای عضو OECD و ایران می باشد. در این مطالعه برای بررسی میزان و چگونگی ارتباط گردشگری با توسعه اقتصادی از روش رگرسیونی و آماری بهره گرفته شده است. اطلاعات مورد بررسی برای دوره زمانی ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ از اطلاعات مندرج در وب سایت سازمان جهانی گردشگری و بانک جهانی استخراج شده است. با توجه به ادبیات موضوع، مدل مفهومی تحقیق در (نمودار شماره ۱) نشان داده می شود.

توسعه اقتصادی

توسعه اقتصادی عبارت است از رشد، همراه با افزایش ظرفیتهای تولیدی اعم از ظرفیت های فیزیکی، انسانی و اجتماعی. در توسعه اقتصادی، رشد کمی تولید حاصل می شود، اما تغییراتی که در کنار آن ایجاد می شود، مفهوم آن را وسیع تر از رشد کمی تعریف می کند. نگاه به توسعه اقتصادی در کشورهای پیشرفته و کشورهای توسعه نیافته متفاوت است. در کشورهای توسعه یافته، هدف اصلی افزایش رفاه و امکانات مردم است، اما در کشورهای عقب مانده، ریش هکنی فقر و افزایش عدالت اجتماعی مدنظر است. در نگاه کلی به بحث توسعه، شاخص های توسعه را معمولاً با میزان پیشرفت آموزش و پرورش، افزایش درآمد سرانه، میزان امید به زندگی، بهداشت عمومی، فقرزدایی و میزان دسترسی به خدمات عمومی تعریف کرده اند. لکن در کشورهای در حال توسعه عموماً بر دو شاخص مهم GNP و GDP تمرکز می شود. شاخص های لازم برای اندازه گیری توسعه اقتصادی شامل موارد زیر است.

الف) شاخص درآمد سرانه

درآمد سرانه از تقسیم درآمد ملی یک کشور (تولید ناخالص داخلی) به جمعیت آن به دست می آید. این شاخص ساده و قابل ارزیابی در کشورهای مختلف با سطح درآمد سرانه کشورهای پیشرفته مقایسه می شود. در جدیدترین طبقه بندی توسط بانک جهانی ۹۰۶ دلار- کشورهای با درآمد کمتر از ۹۰۵ دلار در گروه کشورهای با درآمد پایین، بین ۳۵۹۵- ۳۵۹۶ دلار در گروه کشورهای با درآمد متوسط پایین، بین ۱۱۱۱۵ متوسط بالا و

پیشینه پژوهش:

تحقیقات خارجی

مراجعه شود به جدول شماره ۱

تحقیقات داخلی

مراجعه شود به جدول شماره ۲

جدول شماره ۱- تحقیقات خارجی. (منبع: نگارنده)

نویسنده	سال	عنوان	نتیجه	تفاوت تحقیق حاضر با موارد بیان شده
۱ بلاگروکلنتولا- جوردا	۲۰۰۲	نقش گردشگری در اقتصاد بلند مدت اسپانیا	وجود رابطه مثبت و معنی دار بین گردشگری و رشد اقتصادی	تنها به یک کشور بسنده نشده است.
۲ انجینیومارتین و مورالز	۲۰۰۴	گردشگری و رشد اقتصادی در کشورهای آمریکای لاتین	رشد اقتصادی در کشورهای با درآمد بالا با توسعه گردشگری ارتباط ندارد.	علاوه بر کشورهای با درآمد بالا، کشورهای کم درآمد و با درآمد متوسط نیز مورد نظر قرار گرفته شده است.
۳ کیم و همکاران	۲۰۰۶	مطالعه رابطه عالی بین گسترش گردشگری و رشد اقتصادی در تایوان	توسعه گردشگری و توسعه اقتصادی در تایوان یکدیگر را تقویت می کنند.	به مطالعه بر روی کشورهای عضو OECD پرداخته شده است.
۴ زورتاک	۲۰۰۹	بررسی رشد اقتصادی با توسعه سریع بخش گردشگری در ترکیه	برقراری یک رابطه ی یک طرفه از توسعه گردشگری به سمت رشد اقتصادی را نشان می دهد.	تنها یک کشور مورد مطالعه قرار نگرفته است.

جدول شماره ۲- تحقیقات داخلی. (منبع: نگارنده)

نویسنده	سال	عنوان	نتیجه	تفاوت
۱ مراسلی	۱۳۷۴	تخمین تابع عرضه و تقاضای گردشگری خارجی در ایران	مشکلات ناشی از صنعت گردشگری در ایران به چهار دسته تقسیم می شوند: فرهنگی، سازمانی، کارگزاری و کمبود امکانات	در پژوهش حاضر شاخص های جهانی پذیرفته شده مربوط به گردشگری در نظر گرفته شده است.
۲ خوارزمی	۱۳۸۴	بررسی رابطه علیت بین گردشگری و تجارت در ایران	افزایش تجارت ایران منجر به معرفی بیشتر ایران و کالاهای صادر شده ایرانی در صحنه جهانی شده و باعث افزایش ورود	به توسعه اقتصادی در گرو توجه به صنعت گردشگری پرداخته شده است.
۳ تاج علی	۱۳۸۵	بررسی اثرات گردشگری در جمهوری اسلامی ایران	درآمدهای ناشی از ورود گردشگران خارجی سبب افزایش درآمد، تولید، اشتغال و عواید دولت خواهد شد.	علاوه بر ایران، کشورهای عضو OECD نیز مورد مطالعه قرار گرفته است.
۴ میرزایی	۱۳۹۰	تأثیر توسعه گردشگری بر رشد اقتصادی	توسعه صنعت گردشگری تأثیر مثبتی بر رشد تولید ناخالص داخلی در کشورهای منطقه خاورمیانه دارد.	تنها به کشورهای خاورمیانه پرداخته نشده است.
۵ بختیاری	۱۳۸۹	بررسی رابطه مستقیم و غیرمستقیم گردشگری بر اشتغال	به ازای ورود هر ۲۰ گردشگر به صورت مستقیم یک شغل و به ازای ورود هر ۶ گردشگر (مستقیم و غیر مستقیم) یک شغل ایجاد می شود.	بهبود اشتغال در گرو بهبود توسعه اقتصادی امکان پذیر است.

جدول شماره ۳- الف. شاخص های توسعه جهانی در سازمان بین المللی توریسم، ۲۰۱۱-۲۰۱۳. منبع: (WWW.WORLDBANK.COM)

	کشورها	صنعت گردشگری		توسعه اقتصادی			
		مخارج دولت	نام تجاری	بهنگام بودن	درآمد سرانه	قدرت خرید	توسعه نیروی انسانی
۱	کره جنوبی		4.1	2.03	14.73	0.13	1.30
۲	اسلواکی	2.1	2.65	3.06	11.23	0.01	0.41
۳	اتریش	3.75	5.45	2.53	24.44	0.02	1.29
۴	بلژیک	3.25	4.4	2.49	22.36	0.03	1.29
۵	کانادا	4.1	5.05	2.58	24.93	0.12	1.05
۶	دانمارک	2.45	4.45	2.53	25.93	0.01	1.10
۷	فرانسه	3	5.35	3.26	20.77	0.0	1.39
۸	آلمان	2.05	4.9	2.53	22.36	0.0	1.25
۹	یونان	8.05	4.2	2.52	13.27	0.02	1.43
۱۰	ایرلند	3.95	5.7	2.54	23.58	0.01	1.25
۱۱	ایسلند	10.8	5.4	2.94	22.54	0.0	1.15
۱۲	هلند	2.2	5.05	2.37	24.28	0.05	1.06
۱۳	نروژ	5.7	4.35	2.60	40.86	0.02	1.07

جدول شماره ۴- ب. شاخص های توسعه جهانی در سازمان بین المللی توریسم، ۲۰۱۱-۲۰۱۳. منبع: (WWW.WORLDBANK.COM)

	کشورها	صنعت گردشگری		توسعه اقتصادی			
		مخارج دولت	نام تجاری	بهنگام بودن	درآمد سرانه	قدرت خرید	توسعه نیروی انسانی
۱۴	پرتغال	6	4.85	2.44	12.09	0.01	1.5
۱۵	اسپانیا	6.55	5.55	3.90	13.51	0.11	1.49
۱۶	سوئد	2.2	4.85	2.40	25.96	0.03	1.35
۱۷	سوئیس	7.15	5.85	2.61	34.34	0.02	0.95
۱۸	ترکیه	0.5	4.9	3.0	6.88	0.09	1.66
۱۹	انگلیس	2.8	5.2	3.02	20.28	0.19	1.23
۲۰	امریکا	5.2	5.2	3.36	27.29	1.35	1.56
۲۱	ایتالیا	3.6	3.6	3.06	17.62	0.14	1.44
۲۲	ژاپن	4.2	4.55	2.68	22.01	0.37	1.35
۲۳	فنلاند	3.05	4.3	3.72	22.35	0.01	0.99
۲۴	استرالیا	3.6	5.75	2.32	27.88	0.80	1.31
۲۵	مجارستان	5.2	3.8	3.57	8.97	0.01	1.56
۲۶	مکزیک	4.8	4.8	2.79	6.70	0.14	1.73
۲۷	لهستان	2.7	3.75	3.53	9.17	0.06	1.65
۲۸	چک	3.65	4.15	3.01	12.66	0.02	1.48
۲۹	ایران	2.95	2.95	0.81	5.10	0.07	1.82

جدول شماره ۵- مقادیر شاخص های به دست آمده از نرم افزار معادلات ساختاری.
(منبع: نگارنده)

شماره	مسیر	ضریب استاندارد
۱	درآمد سرانه	۰.۹۲
	قدرت خرید	
	توسعه نیروی انسانی	
۲	مخارج دولت در گردشگری	۰.۳۸
	نام تجاری جهت جذب گردشگر	
	بهنگام بودن اطلاعات گردشگری	

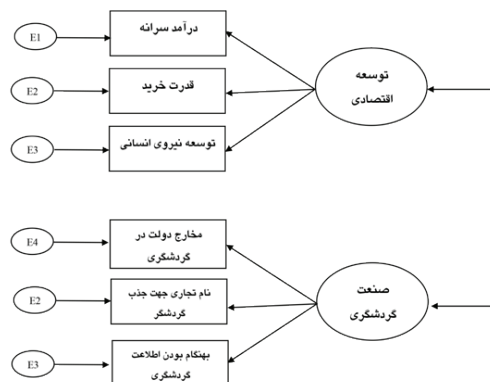
جدول شماره ۶- نتایج حاصل از مدل معادلات ساختاری (تحلیل مسیر). (منبع: نگارنده)

	کای مربع	درجه آزادی	RMSEA	GFI	AGFI
مقادیر شاخص ها	۴.۱	۸	۰.۱۱	۰.۸۰	۰.۸۵

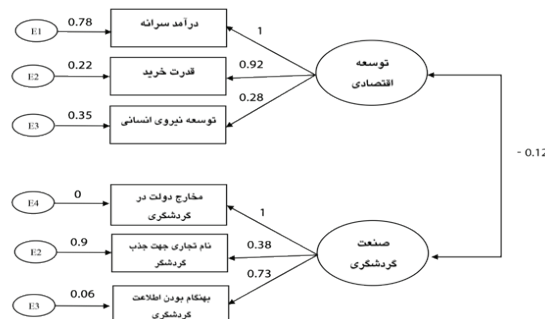
جدول شماره ۷- نتایج آزمون معادلات ساختاری. (منبع: نگارنده)

شماره	مسیر	ضریب همبستگی
۱	توسعه اقتصادی و گردشگری	-0.12

نمودار شماره ۱- الگوی نظری پژوهش. (منبع: نگارنده)

نمودار شماره ۲- الگوی نظری پژوهش. (منبع: نگارنده)

صنعت گردشگری

مطابق سند چشم انداز بیست ساله، کشور ایران می بایست در کلیه زمینه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سطح منطقه، رتبه اول را کسب نماید که دستیابی به ۱,۵ درصد کل گردشگر و ۲ درصد کل درآمد گردشگری جهان از اهداف سند چشم انداز بیست ساله تلقی می شود. بی تردید یکی از عوامل دستیابی به این امر همانا ارتقای کارایی و بهره وری در این صنعت است.

ما در این مطالعه به دنبال پاسخ به این پرسش اساسی هستیم که آیا صنعت توریسم کشورها با تمام امکانات موجود، این قابلیت را دارند که بتوانند با افزایش میزان توریسم تأثیری بر رشد اقتصادی آن منطقه داشته باشند و اگر چنین است این تأثیر به چه میزان خواهد بود؟

بالاتر از ۱۱۱۱۶ دلار در گروه کشورهای با درآمد بالا جای می گیرند.

ب) شاخص توسعه انسانی

این شاخص در ۱۹۹۱ توسط سازمان ملل متحد معرفی شد و براساس شاخص هایی نظیر درآمد سرانه واقعی، امید به زندگی، دسترسی به آموزش که تابعی از نرخ باسوادی بزرگسالان و میانگین سال های به مدرسه رفتن افراد است و ... محاسبه می شود.

ج) سایر شاخص ها

۱. نرخ بیکاری (به عنوان شاخصی برای هدف اشتغال زایی دولت ها)
۲. رشد اقتصادی
۳. سهم صادرات با تکنولوژی بالا در کل صادرات صنعتی
۴. امید به زندگی

تأثیر گردشگری بر توسعه اقتصادی

بررسی وضعیت گردشگری در ایران و ملاحظه‌ی ارقام درآمدی ارزش حاصل از آن، حاکی از آن است که به رغم این واقعیت که ایران یکی از ده کشور مهم جهان از حیث آثار تاریخی و باستانی است کمتر از یک هزارم درآمد جهانی حاصل از گردشگری را نصیب خود کرده است. حال آن که با توجه به اتکای بیش از حد اقتصاد ایران به صادرات نفت خام و آسیب پذیری فراوان آن در اثر تغییرات قیمت نفت و سایر شوک های اقتصادی و غیر اقتصادی، توسعه‌ی صنعت گردشگری تا حد زیادی می‌تواند این آسیب پذیری را بکاهد و سیاست گذاران اقتصادی را نیز در فائق آمدن بر مشکلات جاری، از قبیل کمبود درآمدهای ارزی، پایین بودن سطح درآمد جامعه، پایین بودن صادرات غیر نفتی و مشکل بیکاری، کمک کند.

برای تصمیم گیری صحیح احتیاج داریم داده‌ها و آزمون خود را فراتر از یک کشور و به صورت مجموعه‌ای از کشورها اعمال کنیم تا نتایج بدست آمده صحیح تر باشد و مبنای مناسبی برای ارزیابی ما قرار گیرد. اگر تصمیم گیری‌ها بر مبنای تنها یک کشور و آن هم کشوری مثل ایران باشد که در طول چند دهه اخیر دچار وقایعی مانند انقلاب اسلامی و جنگ شده است که بر روی گردشگری تأثیر گذار می‌باشد، انجام پذیردمکن است نتایج مناسبی از خروجی‌های مدل نتوان گرفت و سیاست‌های مناسبی هم در راستای آن نتوان اتخاذ نمود ولی اگر مجموعه‌ای از کشورها مدنظر قرار بگیرد می‌توان به نتایج خروجی مدل اعتماد بیشتری داشت و سیاست‌های صحیح و درستی را باری توسعه بخش گردشگری گرفت (لانزا، تمپل، اورگا، ۲۰۰۳).

گردشگری محرکی برای افزایش تولیدات جامعه، و سبب ایجاد فرصت‌های شغلی جدید برای افراد به خصوص جوانان می‌شود، همچنین موجب پیشگیری از مهاجرت و حفظ توان تولیدی در منطقه می‌گردد. (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۰۷) و منافع اقتصادی بدست آمده از گردشگری، عادلانه بین افراد جامعه تقسیم می‌گردد. به عبارت دیگر، اقتصاد پایدار گردشگری، بر وجود درآمد منطقی و متعادل شاغلان، ثبات قیمت کالا و کیفیت فرصت‌های شغلی در جامعه تأکید دارد (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰، ۷۳). با توجه به مطالب فوق و اهمیت گردشگری در ایجاد اشتغال و درآمد پاسخ مناسب و عنصر اساسی جهت فقر زدایی و کاهش مهاجرت، و ایجاد فرصت‌های شغلی در مناطق است و یکی از روشهای حل مشکلات اقتصادی محسوب می‌شود.

دستگاه معادلات ساختاری

مدل یابی معادلات ساختاری یک رویکرد آماری جامع برای آزمون فرضیه‌هایی درباره روابط مشاهده شده و مکنون است

که به عنوان مدل یابی معادلات ساختاری کواریانس، مدل یابی علی و همچنین لیزرل نامیده می‌شود. اما اصطلاح غالب، مدل یابی معادله ساختاری یا اس‌ای‌ام^۲ است (هومن، ۱۳۸۴) حداقل چهار دلیل اصلی برای چنین عمومیتی وجود دارد. اول: محققان در نیاز به کاربرد متغیرهای مشاهده شده چندانگانه برای درک بهتر از حوزه علمی پژوهشی خود، آگاه تر شده‌اند. دلیل دو، به توجه محققان درباره اهمیت بالای اعتبار و قابلیت اعتماد نمرات مشاهده شده از ابزارهای اندازه‌گیری مربوط است. دلیل سوم برای رشد و توسعه مدل سازی معادله ساختاری در سی سال اخیر، به ویژه به توان تحلیل مدل‌های نظری ساختاری پیشرفته تر مربوط است. در نهایت برنامه نرم افزاری مدل سازی معادله ساختاری با سهولت هر چه بیشتری قابل استفاده‌اند (شوماخر، ۱۳۸۸).

شاخص توسعه اقتصادی

شاخص‌های توسعه اقتصادی که در بانک اقتصاد جهانی معرفی شده‌اند، شامل: شاخص درآمد سرانه، شاخص برابری قدرت، شاخص توسعه انسانی، شاخص درآمد پایدار، حضور فعال زنان در عرصه اجتماعی و استقلال ملی می‌باشد، که در این پژوهش سه شاخص اول مورد بررسی قرار گرفته است.

شاخص صنعت گردشگری

شاخص‌های توسعه جهانی که در سازمان بین‌المللی توریسم معرفی شده‌اند، شامل: مخارج دولت در گردشگری، نام تجاری جهت جذب گردشگر و بهنگام بودن اطلاعات گردشگری می‌باشد.

کشورهای انتخابی و میانگین هر یک از شاخص‌ها مربوط به ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ به شرح جدول ۳ می‌باشد.

یافته‌های پژوهش:

بعد از اطمینان یافتن از صحت مدل‌های اندازه‌گیری از طریق نرم افزار، فرضیات تحقیق آزمون گردید که نتایج آن به صورت (نمودار شماره ۲) می‌باشد.

مقادیر بدست آمده در نگاره فوق نشان می‌دهد که مدل مفهومی تحقیق از برازش خوبی برخوردار است و از فرضیات مربوط به وجود روابط علی یا تأثیر گذاری توسعه اقتصادی و گردشگری تأیید شده است.

بررسی ارتباط بین متغیرها

برای بررسی رابطه بین متغیرهای مدل از تجزیه و تحلیل چند

متغیره استفاده شده است. در این راستا مدل معادلات ساختاری و به طور مشخص، روش تحلیل مسیر به کار گرفته شده است.

نتایج حاصل از مدل معادلات ساختاری نشان می دهد که:

فرضیه اول و دوم مبتنی بر رابطه مثبت و معنی داری بین توسعه اقتصادی، درآمد سرانه و قدرت خرید مورد تأیید قرار گرفته است. لکن فرضیه فرعی سوم مبتنی بر وجود رابطه مثبت و معنادار بین توسعه نیروی انسانی و توسعه اقتصادی نسبت به دو فرضیه دیگر از قوت کمتری برخوردار است.

همچنین از فرضیات چهارم و ششم مربوط به رابطه گردشگری، مخارج دولت و بهنگام بودن اطلاعات می توان گفت که از رابطه ای مثبت و معنی دار برخوردارند، اما فرضیه پنجم یعنی رابطه گردشگری و نام تجاری جهت جذب گردشگر از رابطه با قوت بسیار کمی برخوردار است.

علاوه بر این فرضیه اصلی پژوهش که به تأثیر توسعه اقتصادی بر صنعت گردشگری اشاره دارد، با توجه به رابطه منفی در بین کشورهای انتخاب شده در سال های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳، عدم تأیید فرضیه و در نتیجه بی تأثیر بودن این دو شاخص بر هم حاصل می شود.

نتیجه گیری:

امروزه توسعه گردشگری در تمام عرصه ها چه در سطح ملی و منطقه ای و چه در سطح بین المللی مورد توجه برنامه ریزان دولتی و شرکت ها خصوصی قرار گرفته است. بسیاری از کشورها به صورت فزاینده ای به این حقیقت پی برده اند که برای بهبود وضعیت اقتصادی خود باید ابتکار عمل به خرج داده و درصدد یافتن راه های تازه ای برآیند.

برای کشوری مثل ایران، درآمدهای نفتی، یم نوع رانت اقتصادی تلقی می شود که فاقد هر گونه اثرات القایی مستقیم از لحاظ بالا بردن سطح تولید در اقتصاد است؛ در حالی که صنعت گردشگری به صورت زنجیروار با بعضی از فعالیت های اقتصادی، وابستگی دو جانبه دارد و رونق آن، از لحاظ درآمدها در اقتصاد کشور میزبان تأثیر بسزایی دارد. در نتیجه توسعه ی گردشگری، اقتصاد کشور را از حالت تک محصولی خارج می کند و ثبات اقتصادی را به علت ثبات در درآمدهای ناشی از جذب گردشگری برای کشور به همراه خواهد داشت. این پتانسیل در صورتی تحقق پذیر است که زمینه های تحقق آن وجود داشته باشد. از این رو، پیشنهاد می شود که برای رسیدن به رد اقتصادی بالاتر در کشور به صنعت گردشگری توجه اساسی شود و برنامه ی توسعه ی گردشگری کشور در زمینه های توسعه اقتصادی، سیاست گذاری شود (طیّبی، ۱۳۸۶).

مقاله حاضر به منظور بررسی تأثیرگذاری گردشگری بر رشد اقتصادی است. داده های ۲۸ کشور عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه و ایران در سال های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ استفاده

شده است. نتایج حاصل از مدل نشان می دهد که، صنعت گردشگری تأثیر منفی بر رشد اقتصادی و تأثیر آن برابر (۰/۱۲) می باشد و این نتیجه در سال های ذکر شده و در کشورهای انتخابی بدست آمده است. اما زیر شاخص ها هر یک با هم رابطه معناداری را داشتند.

پی نوشت:

1.HDI

2. Structural Equation Models (SEM)

فهرست منابع:

- بختیاری (۱۳۸۹)، بررسی رابطه مستقیم و غیرمستقیم گردشگری بر اشتغال، علوم اقتصادی، دوره ۵، شماره ۱۳: ۶۰-۴۹.
- تاج علی، معصومه (۱۳۸۵)، بررسی اثرات اقتصادی گردشگری در جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء (س)، دانشگاه علوم اجتماعی و اقتصاد - خوارزمی، ابوالقاسم (۱۳۸۴)، بررسی رابطه علیت بین گردشگری و تجارت در ایران، پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۱۰: ۱۰۸-۹۱.
- رندال ای، شوماخر؛ ریچارد جی، لومکس (۱۳۸۸)، مدل سازی معادلات ساختاری، ترجمه: وحید قاسمی، تهران: انتشارات جامعه شناسان.
- طیّبی، سید کمال، و همکاران (۱۳۸۶)، بررسی رابطه توسعه گردشگری و رشد اقتصادی در ایران (۱۳۳۸-۱۳۸۲)، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، شماره ۲۶.
- مراسلی، عزیز (۱۳۷۴)، تخمین توابع عرضه و تقاضای توریسم خارجی در ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- میرزایی، محمد (۱۳۹۰)، تأثیر توسعه گردشگری بر رشد اقتصادی، علوم اقتصادی، دوره ۵، شماره ۱۵: ۹۱-۷۳.
- هومن، حیدر علی (۱۳۸۴)، مدل یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار لیزرل، چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.

-Balaguer, J. & Cantavella-Jorda, M. (2002), "Tourism as a long-run economic growth factor: The Spanish case", *Applied Economics* 34: 877-884.

-Eugenio-Martin, J. L. & Morales, N. M. (2004), "Tourism and Economic Growth in Latin American countries: A Panel Data Approach" *Tourism Management* 21: 59-64.

-Kim, H. J., Chen, M. H. & Jang, S. C. (2006) "Tourism expansion and economic development: The case of Taiwan" *Tourism Management*, 27(5): 925-933.

-Lanza A., P Temple, G Urga, 2003, The implications of tourism specialisation in the long run: an econometric analysis for 13OECD economies, *Tourism management*.

-Zortuk, M. (2009), Economic Impact of tourism on Turkey's Economy: Evidence from Cointegration Tests, *International Research Journal of Finance and Economics*.

-www.world bank.com

-www.UNWTO World Tourism Barometer.com